

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MESLEKİ KİMLİK DURUMUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ: ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ*

ASSESSMENT OF VOCATIONAL IDENTITY STATUSES OF UNIVERSITY STUDENTS: ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY SAMPLE

Elif KARABULUT TEMEL

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, BOLU
(temel_e@ibu.edu.tr)

Hülya ERKANLI

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, BOLU
(erkanli_h@ibu.edu.tr)

Yusuf Volkan TOPUZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, BOLU
(topuz_y@ibu.edu.tr)

ÖZ

Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde öğrenim gören 3229 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin mesleki kimlik durumunun VISA (Vocational Identity Status Assessment) ölçeği ile değerlendirilmesidir. Çalışma sonuçlarına göre; istediği bölümde okuyan katılımcılar (Beden Eğitimi, Psikoloji, İlahiyat, Tıp, Elektrik Elektronik Mühendisliği) "dikey kariyer keşfi", "kariyer bağlılığı oluşturma" ve "kariyer bağlılığı ile özdeşleşme" ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahipken, okumak istediği bölümde okumayan katılımcıların (Uygulamalı Bilimler, İletişim, İşletme, İktisat ve Maliye) "kariyer şüphesi" ve "kariyer esnekliği" ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahip olduğu görülmektedir. "Kariyer bağlılığı oluşturma" ve "kariyer bağlılığı ile özdeşleşme" ölçeklerinde kamu sektöründe çalışmayı tercih edenlerin diğer gruplara (özel ve kendi işi) göre daha yüksek ortalama değere sahip oldukları görülmektedir. Bu durum günümüz koşullarında iş bulma olanakları açısından daha avantajlı olarak görülen eğitim alanlarına ve sektöre olan yönelimle ilişkilendirilebilir.

Anahtar Sözcükler: Kariyer, Mesleki kimlik durumu, Üniversite öğrencileri

ABSTRACT

The purpose of this study is to assess the vocational identity statuses of university students using VISA (Vocational Identity Status Assessment) scale. The study was carried out with the participation of 3229 students at Abant İzzet Baysal University. According to the results the participants who are in the academic field of their choice (Physical Education and Sport, Psychology, Theology, Medicine, Electrical and Electronics Engineering) have higher scores in "in-depth career exploration", "career commitment making", "identification with career commitment" while the participants who are not in the academic field of their choice (Applied Sciences, Communication, Business Administration, Economics, Public Finance) have higher scores in "career self-doubt", and "career flexibility". The participants who prefer to work in public sector have higher scores in "career commitment making" and "identification with career commitment" than the participants who want to be self-employed or want to work in private sector. These results can be related to students' tendencies to academic fields and employment sectors that seem to be more advantageous for job opportunities in today's conditions.

Keywords: Career, Vocational identity status, College students

* Bu çalışma Abant İzzet Baysal Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından 2016.04.02.1099 nolu proje ile desteklenmiştir.

1. Giriş

Kariyer kimliği ya da başka bir ifadeyle kişinin kendisini bir çalışan olarak algılamasına ilişkin farkındalığı, hayat döngüsü içinde kimlik gelişiminin temel bir parçasıdır. Ancak özellikle okul hayatından çalışma hayatına geçiş sürecinde daha belirgindir (Anthis, 2014). Üniversite öğrencileri söz konusu olduğunda kariyer hedefleri kişinin kendisi için umduğu, kendisinin olası versiyonları olarak ortaya çıkar. Kişinin kendisi için umduğu olası versiyonu ile olmaktan korktuğu versiyonu üzerinden tanımlanarak kişinin belirli bir kariyer yolunda ilerlemesi ve diğerlerinden kaçınması şeklinde bir motivasyon oluşturur (Pizzolato, 2007). Kariyer gelişimine etki eden unsurlar bireysel, toplumsal ve ekonomik faktörlerden etkilenen ve bireyin kimlik oluşumunu şekillendiren alanların etkileşimiyle oluşur (Tanova ve ark., 2008). Üniversite öğrencileri arasında kariyer kararsızlığı sık görülen bir durumdur (Gianakos, 1999). Her ne kadar genç yetişkinlerin, benliklerine ilişkin farkındalıklarının oluşması ve bu doğrultuda iş dünyasına ilişkin algılarının daha kapsamlı hale gelmesi ve kariyer alanlarının daha netleşmiş olması beklense de hayatın bu döneminde kariyere ilişkin bir kararsızlığın olması da normal karşılanabilir (Nauta ve Kahn, 2007). Erikson kimliğinin hiçbir zaman son noktaya ulaşmadığını ve hayat boyunca gelişmeye devam ettiğini vurgular (Erikson, 1959). Bireyin kimliği, hem gelişmeye bağlı gerçekleşen normatif değişiklikler hem de çevre ile etkileşim ile değişim ve dönüşümün öznesidir (Luyckx ve ark., 2011).

Kariyer alanında kimlik gelişiminin üniversite yıllarında önemli olma özelliğinden yola çıkılarak bu çalışmada üniversite öğrencilerine odaklanılmıştır. Çalışmanın amacı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğrencilerinin kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer esnekliği konularında nasıl bir görünüme sahip olduklarını belirlemektir. Bunu belirlerken demografik faktörler, okudukları bölüm, istedikleri bölümde okuyup okuyamama durumu, okulu bırakmak isteyip istemedikleri, okul bitince çalışmak istedikleri sektör açısından da durum tespiti yapmaktır.

2. Kimlik ve Kimlik Durumu

Kimlik, toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005).

Kişinin kendine ilişkin kimlik algısını şekillendiren kimlik alanlarının (Örn: iş, aile, cinsiyet, inanç, vb.) doğası, sayısı ve türlerinin ne olduğuna ilişkin birçok farklı yaklaşım bulunmakta olup bu konuyla ilgili tam bir fikir birliği yoktur. Bununla birlikte, konuya ilişkin pek çok yaklaşım içeriklerinde kimlik gelişimine yönelik olarak meslek ve kariyer alanına yer vermektedir (Porfeli ve ark., 2011). Genel kimlik ile mesleki kimlik arasındaki ilişki karşılıklı olmasına rağmen mesleki kimlik, kimlik gelişiminin arkasındaki itici gücü oluşturmaktadır. Mesleki kimliğin oluşması kişinin kendine ilişkin farkındalık kazanmasına ve diğer kimlik alanlarının gelişimine ve güçlenmesine yardımcı olmaktadır (Skorikov ve Vondracek, 1998).

Mesleki kimlik kavramını ele almadan önce, bu çalışmanın da esasını oluşturan mesleki kimlik durumu değerlendirmesi (VISA-Vocational Identity Status Assessment) yaklaşımının temeli olan kimlik teorisine kısaca yer vermek gerekmektedir. Erikson (1959) tarafından ortaya koyulan ve Marcia (1966) tarafından geliştirilen kimlik gelişimi teorisi, kimlik gelişimine ilişkin önemli yaklaşımlardan biridir (Erikson, 1959; Marcia, 1966). Kimlik durumu kavramı, Erikson'un kimliğe ilişkin psikososyal kavramsallaştırmasına dayanır. Buna göre kimlik, kişinin çocukluğundan başlayarak yetişkinliğe geçiş sürecine devam eden, bu süreçte karşılaştığı kısıtlanmalar ve farklı alternatifler arasından seçim yapabilme esnekliği arasında yaşadığı çatışmalardan temelini alan

arayış süreciyle oluşan kendine ilişkin benzersizlik, bütünlük ve kendini ynetebilmeye ilişkin kişisel algı durumudur (Skorikov ve Vondracek, 1998).

Marcia, Erikson'un kimlik durumu kavramını genişleterek, kimlik kavramı ele alınırken ortaya çıkan iki temel unsur üzerinde durmuştur. Bunlar keşif ve bağlılıktır (Marcia, 1966). Her kimlik durumu keşif ve bağlılığın farklı düzeylerde kombinasyonunu ifade eder (Luyckx ve ark., 2011). Bu iki unsur arasındaki ilişkiye bağlı olarak kimliğin gelişimsel durumu başka bir ifade ile kimlik durumu (identity status) ortaya çıkar. Bu kimlik durumları dağınık kimlik (identity diffusion), askıya alınmış kimlik (identity moratorium), ipotekli kimlik (identity foreclosure) ve başarılı kimlik (identity achievement)'tir. Dağınık kimlik durumu, herhangi bir kimlik keşfinin olmadığı ve bağlılığın da oluşmadığı durumu ifade eder. Başka bir ifade ile dağınık kimlik durumu, kimlik duygusunun oluşmadığı ve aranmadığı bir ilgisizlik durumudur. Askıya alınmış kimlik durumu bağlılığın oluşmadığı ancak keşifin olduğu bir durumu ifade eder. Başka bir ifade ile keşif ve içsel mücadelenin olduğu durumdur. Farklı alternatifleri karşılaştırmaya ilişkin aktif bir girişimin olduğu süreci ifade eder. Hem ipotekli kimlik durumu hem de başarılı kimlik durumu, bağlılığın olduğu durumları ifade eder. Bununla birlikte ipotekli kimlik durumu erken dönem kimlik figürlerine ilişkin değer ve rollerin benimsenmesine yönelikken, başarılı kimlik durumu, keşfin benlik ile sentezlenerek czmlenmesi ile ilgilidir (Skorikov ve Vondracek, 1998). Kısaca; dağınık kimlik durumu (identity diffusion), kimliğe ilişkin arayış ve bağlanma olmaması durumunu ifade ederken, askıya alınmış kimlik durumu (identity moratorium), kimlik gelişimine yönelik aktif çaba ve arayışın olmasına rağmen henüz belirli bir kimlik kararlılığı oluşturmaya hazır olmama durumunu ifade eder. İpotekli kimlik durumu (identity foreclosure), aktif bir keşif ya da inceleme olmaksızın bir rol modeli ile zdeleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan bağlanmayı ifade ederken, başarılı kimlik durumu (identity achievement), etkin olarak araştırma süreci yaşayıp çeşitli rolleri deneyerek kararlılık oluşturmayı ifade eder (Hirschi, 2011; Luyckx ve ark., 2010).

Cote (1996)'nin kültür ve kimlik arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik gerçekleştirmiş olduğu çalışma, insan sosyal davranışına ilişkin bir teoride ele alınması gereken ve birbiriyle ilişkili aşamalara ilişkin bir açılım oluşturmaktadır. Bu aşamalar, politik ve ekonomik sistemleri de içerebilecek olan sosyal yapı; aile, okul gibi sosyalleşme alanlarındaki insanlar ile günlük temaslarımızdaki davranışlarımızı karakterize eden davranış kalıplarını içeren karşılıklı etkileşim ve son olarak da ego, kimlik, karakter gibi terimleri de içeren kişiliktir. Cote ve Schwartz (2002), kimlik gelişiminde psikolojik ve sosyolojik bakış aıplarının bir arada ele alınmasının konuya ilişkin daha kapsamlı bir bakış aışı oluşturacağını söylemiştir. Bu bağlamda kimlik sermayesi modelini geliştirmişlerdir. Buna göre model, sosyolojik olarak, bireylerin amaçlarını ve hedeflerini belirlemede oldukça etkili olan küresel ekonomik ve politik değişimlere ve geçiş süreçlerine gönderme yapar. Psikolojik olarak ise, bireyin farklı sosyal yapılar içerisindeki varoluşunu ve devam edebilmesini sağlayacak olan psikolojik kaynaklara odaklanır. Örneğin gcl bir ego kişinin daha zorlayıcı görevler üstlenmesini bu da daha fazla başarı ve ekonomik getiriye sağlayabilir. Belirli bir hayat amacına sahip olmak ise uzun dönemli planlama yapmayı sağlar ki bu da kişisel ve profesyonel hedeflere ulaşma olasılığını arttırır.

3. Mesleki Kimlik ve Mesleki Kimlik Durumu Değerlendirmesi (VISA)

Geçmişten günümüze kariyer gelişimine ilişkin teoriler belirli bir kariyerin tercihi ve buna yönelik bağlılık noktasında bireysel değerleme faaliyetlerinin önemini vurgulamaktadır (Gianakos, 1999). Bireyin kariyer tercihi konusundaki kararlılığı, kariyer hedeflerine, ilgilerine ve yeteneklerine uygun çalışma alanları araması, kişinin bireysel kimliğinin tutarlılığı ve gücüne ilişkin bir gösterge dir (Holland, 1997).

Keşif ve bağlılık, mesleki kimlik gelişimine (Marcia, 1966) ve kariyer seçimine (Super, 1957) yönelik iki temel süreç olarak kabul edilir. Keşif, insanın kendisine yönelik bilgi toplama ve gelişim sürecidir. Kişi, kariyerine yönelik karar alırken, kendisine, amaçlarına ve kariyer alternatiflerine yönelik bilgisinden kaynaklanan özgüveni aslında kariyer kararı öz yeterliliği olarak ifade edilebilir. Bu durum, kişinin yetenekleri ile ilgili gerçekçi olmasına, kariyer kararıyla ilgili problemleri çözebilmesine, kariyer hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik planlara sahip olmasına ve mümkün olan işlerle ilgili bilgi toplamasına dayanır (Stringer ve Kerpelman, 2010). Bu süreç, belirli bir amaca sahip olmakla başlar ve bir alan ya da meslek seçmeye yönelik belirli faaliyetleri içerir. Keşif süreci netleşme ile devam eder ki bu noktada kariyer alternatifleri daraltılır, mesleki kimlik daha belirgin ve net bir hal alır. Örneğin, üniversite öğrencileri bir meslek seçmeleri gerektiğinin farkına varır, kendilerini değerlendirir ve alternatiflerini araştırır, alternatiflerini daraltır ve sonuç olarak da mesleki kimlik netleşmiş olur (Robitschek ve Cook, 1999). Her ne kadar keşif süreci pek çok gelişimsel alanda gerçekleşse de kendini en çok gösterdiği dönem gençlik dönemidir. Bu dönem kişinin gelecek yaşantısına ilişkin hedefleri için zorunlu olan tatmin edici bir kariyer yoluna karar verme ihtiyacının ortaya çıktığı dönemdir. Pek çok öğrenci gereksinimlerinin nasıl bir kariyer ile tatmin edilebileceğini bilemedikleri için kariyer kararsızlığı yaşamaktadır. Üniversite öğrencileri için belirli bir alanı seçmek ve bu alanda devam etmek, kariyer konusunda bir belirlilik sağlar ve uygulamaya ilişkin bir eylemi ifade edebilir. Bununla birlikte, kariyer konusunda netliğin sağlanmamış olması henüz bir kariyer bağlılığının oluşmadığının da bir göstergesidir (Gianakos, 1999).

Pek çok gelişmiş ülkede kariyer keşfi ve kariyer kararlılığı genellikle kişinin öğrencilikten çalışan rolüne geçişini olumlu yönde etkileyen süreçler olarak ele alınmaktadır. Kişiler kendilerini ve çalışma hayatını keşfettikçe hem kendilerine hem de çalışma alanlarına yönelik bağlılık oluşturmak konusunda kendilerini daha hazır hissederler. Bu bakış açısının kişi ve iş arasında daha uyumlu bir eşleştirme yapabilme olanağını arttırarak, kişinin çalışan olarak sahip olacağı role hazırlanma sürecine daha bağlı ve adanmış olmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda mesleki kimlik literatürü başarılı bir kimlik durumunun öz saygıda artış, yetkinlik, adaptasyon, yaşam doyumu, akademik uyum ve performansla ilişkili olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte mesleki kimlik durumu kişinin genel duygusal durumu ve işin motivasyonel değeri ile de ilişkilendirilmektedir (Porfeli ve ark., 2011)

Mesleki kimlik durumu değerlendirmesi (**VISA**-Vocational Identity Status Assessment) daha öncede bahsedilmiş olan Marcia (1966)'nın geliştirdiği dört kimlik durumundan hareketle oluşturulmuştur ve kendi içinde altı farklı mesleki kimlik durumunu içerir (Porfeli ve ark., 2011). Bunlar;

Yatay kariyer keşfi (In-breadth career exploration), kişinin geniş aralıklı bir değerlendirmeyle, ilgi, yetenek ve becerilerine uyan ya da uymayan farklı kariyerlere ilişkin bir inceleme sürecini ifade eder.

Dikey kariyer keşfi (In-depth career exploration), kişinin seçmiş olduğu alana odaklanarak kendi yetenek, ilgi ve becerileriyle uyumlu kariyer alanlarını incelemesi, bu kariyer alanlarında nasıl yer alabileceğini belirlemesi ve kendi planları ile bu kariyer alanları arasında eşleştirme yapması sürecini ifade eder.

Kariyer bağlılığı oluşturma (Career commitment making), kişinin kendine en uygun kariyerin ne olduğunu bildiği inancıyla belli bir kariyer yoluna odaklanmasını ifade eder.

Kariyer bağlılığı ile özdeşleşme (Identification with career commitment), kariyer bağlılığı sağlanmış kariyer alanının kişi tarafından kendi değerleri ve hedefleri ile uyumlu olarak algılanmasını ifade eden daha kapsamlı bir bakış açısını içerir.

Kariyer şüphesi (Career self doubt), kişinin kariyer seçimiyle ilgili kararsızlığını ifade eder.

Kariyer esnekliği (Career flexibility), kişinin gelecekteki kariyer değişikliklerine açık olma durumunu ifade eder.

Kimlik keşi, kariyer bağlılığının temellerini oluşturur ve genellikle gençlik yıllarında gerçekleşir. Bu dönem özellikle de üniversite öğrencileri için aynı zamanda kariyere ilişkin bir keşfin ve bağlılığın da oluştuğu dönemdir. Kariyer alanında kimlik gelişimi özellikle de üniversite yıllarında oldukça önemlidir. Çünkü üniversite sürecinin, kariyere hazırlık süreci olma özelliği vardır (Stringer ve Kerpelman, 2010).

Mesleki kimlik bağlılığı kişinin kendisini belirli seçimlere yönlendirmesidir dolayısıyla da üniversite öğrencilerinin kariyer gelişimi açısından önem taşımaktadır (Urbanaviciute ve ark., 2016). Mesleki kararsızlık temel kariyer hedeflerini belirleyememe durumunu ifade eder. Kariyer kararlılığı ya da kariyer kararsızlığı uzun vadede kişi-iş uyumu ya da okulu bitirmede gecikmeler gibi kariyere yönelik pozitif ya da negatif unsurlarla da ilişkilendirilebilir (Ng ve Feldman, 2009). Kariyer başarısı ile ilişkilendirilen en dikkat çekici psikolojik gösterge kariyer tatminidir (Heslin, 2005). Akademik alan konusundaki tatmin kişinin istediği ile gerçekten elde ettiği arasındaki uyumluluktan kaynaklanan mutluluğa ilişkin duygu durumudur (Urbanaviciute ve ark., 2016). Buradan hareketle dolaylı bir ilişki kurulacak olunursa mesleki kimlik kararlılığı ve bu doğrultuda yapılan seçimler ve akademik alan tercihleri kişinin gelecekteki çalışma hayatına ilişkin olarak başarı ya da başarısızlığın belirleyicilerinden olarak değerlendirilebilir.

Bunlara ek olarak farklı kültürlerde VISA'nın geçerliliği ve VISA yapılanmasının nasıl değişkenlik gösterdiği de ele alınması gereken konulardan biridir. Bu bağlamda mesleki kimliğin psiko-sosyal bir oluşum olduğuna ilişkin Sestito ve ark. (2015)'nin çalışması dikkat çekicidir. Sestito ve arkadaşları 2015 yılında İtalyan üniversitelerinde 560 kişilik bir örneklem üzerinden mesleki kimlik durumu değerlendirmesine yönelik gerçekleştirmiş oldukları bir çalışmada VISA'nın İtalyanca versiyonunu uygulayarak, farklı kültür ve farklı dilde ölçeğin geçerliliğini belirlemeye çalışmışlardır. Bu bağlamda VISA'da yer alan 6 alt ölçeğin geçerliliği incelenmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi ile bu 6 ölçeğin faktör yapıları test edilmiştir. Ölçeklerin faktör dağılımlarının orijinal ölçekle uyumlu olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte yine aynı çalışmada, İtalyan öğrencilerin mesleki kimlik durumu belirlenerek, Porfeli ve ark. (2011)'nin çalışmasında yer alan Amerikan örnekleme ile tutarlı sonuçlar olup olmadığı incelenmiştir. Bu bağlamda İtalyan örnekleminde Amerika örneklemine göre farklı küme çözümlerinin ortaya çıkabileceği hipotezi üzerinde durulmuş ve mesleki kimlik durumu boyutlarının İtalyan ve Amerikan örneklemlerinde farklı bir yapılanma gösterdiği belirlenmiştir.

Esas itibarıyla, İtalya örnekleme ile yapılan çalışmada vurgulanmak istenen mesleki kimliğin psiko-sosyal bir oluşum olduğu ve doğası itibarıyla mesleki kimliğin kısmen işgücü piyasasının durumuna duyarlı olabileceğidir (Sestito ve ark., 2015). Nitekim günümüzde iş ilişkilerinin esnekleşmesi, teknolojik değişiklikler, artan rekabet, çalışanları çalışma hayatındaki pozisyonlarını belirleyebilecek farklı stratejiler geliştirmeye zorlamaktadır. Gençlerin eğitim tercihlerine ilişkin kararları emek piyasasının durumu, ücret düzeyleri gibi ekonomik koşullardan, işin prestij ve

sosyal statü olarak değerinden ve bunların yanısıra kişinin kendine yönelik farkındalığı ve bu bağlamda kendi yetenek, kapasite ve ilgilerinden etkilenir (Smitina, 2010). Dolayısıyla, çalışanların stratejileri, istikrarsızlık ve belirsizlikle başa çıkabilecek şekilde olmak durumundadır (Marhuenda ve ark., 2004). Henüz çalışma hayatında yer almayan ancak potansiyel birer çalışan olan üniversite öğrencileri için işgücü piyasasının durumu onların kariyer stratejilerine ve yönelimlerine etki edebilecektir ve mesleki kimlik durumlarının oluşmasında belirleyici bir unsur olabilecektir.

Bu bakış açısından hareketle, Sestito ve ark. (2015) İtalya'nın oldukça sıkıntılı olan ekonomik durumunun özellikle kariyer kararı verme aşamasında olan genç yetişkinlerin kariyer kararlarını ve kariyer kimlik durumlarını etkileyebileceği üzerinde durmuştur. Çalışmanın bulguları İtalyan gençlerinin orta düzeyde kariyer bağlılığı göstermeleri, çok az keşif ve fark edilir ölçüde esneklik ve şüphe durumlarının olduğunu göstermektedir. Başka bir ifade ile, İtalyan üniversite öğrencilerinin kariyer bağlılığının olmaması ve kariyer keşif ve esnekliği durumunda kalmaları, İtalyan gençliğinin çok zor bir işgücü piyasasıyla baş etmek durumunda olmaları ile ilişkilendirilmiştir. Bu durum öğrencilerin akademik yollarını belirlemeyi son ana bırakmaları ya da bir kariyer planından yoksun bir biçimde belirlemelerine neden olabilmektedir.

4. Yöntem

Bu araştırma Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde 4 yıl ve daha üstü öğrenim süresi olan bölümlerde okuyan öğrencilerin mesleki kimlik durumu değerlendirmesini belirlemeyi hedeflemiştir.

Araştırmada Porfeli ve ark. (2011) tarafından geliştirilen VISA (Mesleki Kimlik Durumu Değerlendirmesi) ölçeği kullanılmıştır. Prof. Dr. Erik Porfeli (The Ohio State University) ile e-mail yoluyla iletişime geçilmiş ve söz konusu ölçeğin kullanım izni alınmıştır.¹ Ölçeğin öncelikle Türkçe çevirisi yapılmış, ardından ters çeviri yapılarak ifade ve anlam farklılıkları giderilmiştir. Sonrasında öğrencilerden oluşan küçük bir gruba ön test yapılarak ölçeğe son şekli verilmiştir.

Araştırma için hazırlanan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde öğrencilerin cinsiyeti, okudukları bölüm, anne ve babanın eğitim durumları, ailenin gelir düzeyine ilişkin demografik faktörlere ilişkin sorular; öğrencilerin istedikleri bölümde okuyup okumadıkları, okulu bırakmak isteyip istemedikleri ve çalışmak istedikleri sektöre ilişkin sorular yer almaktadır.

İkinci bölümde 30 soru ve 6 boyuttan oluşan VISA ölçeği kullanılmıştır. Bu boyutlar şunlardır: yatay kariyer keşfi, dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma, kariyer bağlılığı ile özdeşleşme, kariyer şüphesi ve kariyer esnekliğidir. Her bir boyutta 5 ifade bulunmaktadır. Anketlerde 5'li likert tipi ölçek kullanılmıştır. 1=Kesinlikle katılmıyorum, 5= Kesinlikle katılıyorum şeklindedir.

Anketler, AİBÜ'nin bilgi yönetim sisteminde öğrenci hesaplarında 23.12.2016-31.01.2017 tarihleri arasında duyuru şeklinde yer almıştır. Duyuruda ankete katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve online olarak doldurulması gerektiği belirtilmiştir. Toplanan anketler, SPSS ve STATA programları yardımı ile istatistiksel analizlere tabi tutularak aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

5. Bulgular

Ana kütleli Abant İzzet Baysal Üniversitesi öğrencileri olan bu çalışmaya 32 farklı bölümden (katılımcıların bölümlere dağılımı Ek 1'de verilmiştir) 3229 öğrenci katılmıştır.

1 Dr. Porfeli'nin talebi doğrultusunda ölçeklerin Türkçe çevirisi kendisi ile paylaşılmıştır.

5.1. Demografik Faktörlere İlişkin Analizler

Çalışmaya katılan katılımcıların cinsiyet, okudukları sınıf, anne ve baba eğitim düzeyi ile aile geliri ve bireysel gelir gibi demografik faktörlere ilişkin sorulara verdikleri yanıtların frekans değerleri ve oranları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Faktörlere İlişkin Sorulara Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Anne Eğitim Düzeyi	f	%	Baba Eğitim Düzeyi	f	%
Okur yazar değil	272	8,4	Okur yazar değil	44	1,4
İlkokul	1776	55,0	İlkokul	1190	36,9
Ortaokul	487	15,1	Ortaokul	667	20,7
Lise	502	15,5	Lise	810	25
Yükseköğrenim	192	6,0	Yükseköğrenim	518	16
<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>	<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>
Aile Gelir Düzeyi	f	%	Bireysel Gelir Düzeyi	f	%
1300 TL’ye kadar	664	20,5	400 TL’ye kadar	792	24,5
1301-2000 TL	1058	32,8	401-500 TL	838	26,0
2001-3000 TL	736	22,8	501-750 TL	680	21,1
3001-4000 TL	424	13,1	751-1000 TL	515	15,9
4001-5000 TL	174	5,4	1001-1500 TL	259	8,0
5001 TL ve üstü	173	5,4	1501-2000 TL	75	2,3
<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>	2001 TL ve üstü	70	2,2
			<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>
Sınıf	f	%	Cinsiyet	f	%
1. Sınıf	1250	38,7	Kadın	1999	61,9
2. Sınıf	567	17,6	Erkek	1230	38,1
3. Sınıf	535	16,6	<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>
4. Sınıf	874	27			
5. Sınıf	3	0,1			
<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>			

Tablo 1’e göre, katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyinin önemli bir kısmı ilkokul düzeyinde yer almaktadır (anne %55, baba %36,9). Katılımcıların büyük bir kısmının (%89,2) aile gelir düzeyi yaklaşık 4.000 TL’nin altındadır.

Katılımcıların okumak istediğiniz bölümde mi okuyorsunuz sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. “Katılımcıların Okumak İstedığınız Bölümde mi Okuyorsunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Okumak istediğiniz bölümde mi okuyorsunuz?	f	%
Evet	2175	67,4
Hayır	1054	32,6
<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>

Tablo 2’de yer alan sonuçlara göre katılımcıların %67,4’lük kısmı okumak istedikleri bölümde okuduklarını belirtirken %32,6’lık kısmı okumak istemediği bölümde okuduğunu belirtmiştir.

Tablo 3. “Katılımcıların Okumak İsteddiğiniz Bölümde mi Okuyorsunuz” Sorusuna Verdikleri Yanıtların Bölümlere Göre Yüzde Dağılımı

Bölüm	Okumak İsteddiğiniz Bölümde mi Okuyorsunuz? (%)	
	Evet	Hayır
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu	93,9	5,1
Psikoloji Bölümü	92,8	7,2
İlahiyat Fakültesi	90,6	9,4
Tıp Fakültesi	90	10
Elektrik ve Elektronik Mühendisliği	85,7	4,3
Yabancı Diller Yüksek Okulu	85,7	4,3
Güzel Sanatlar Fakültesi	84,6	5,4
Biyoloji Bölümü	80,8	9,2
Mimarlık Bölümü	78,8	21,2
Makine Mühendisliği Bölümü	78,7	21,3
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu	76,8	23,2
Uluslararası İlişkiler Bölümü	74,4	25,6
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü	74,1	25,9
Eğitim Fakültesi	73,6	26,4
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	73,2	26,8
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu	72	28
Fizik Bölümü	70	30
Sağlık Yüksek Okulu	69	31
Diş Hekimliği Fakültesi	68	32
Tarih Bölümü	67,4	32,6
Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi	67,4	32,6
Matematik Bölümü	65,8	34,2
Sosyoloji Bölümü	65,8	34,2
Gıda Mühendisliği Bölümü	60	40
Kimya Bölümü	58,8	41,2

Tablo 3 devam

Kamu Yönetimi Bölümü	58,6	41,4
Çevre Mühendisliği Bölümü	57,9	42,1
Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu	55,5	44,5
İletişim Fakültesi	52,4	47,6
İşletme Bölümü	46,6	53,4
İktisat Bölümü	43,5	56,5
Maliye Bölümü	42,2	57,8

Tablo 3'e göre, "Okumak istediğiniz bölümde mi okuyorsunuz" sorusuna "evet" cevabını veren katılımcıların, verdikleri yanıtların bölümlere göre dağılımı incelendiğinde, ilk sıralarda sırasıyla Beden Eğitimi, Psikoloji, İlahiyat, Tıp, Elektrik Elektronik Mühendisliği bölümleri yer alırken, Uygulamalı Bilimler, İletişim, İşletme, İktisat ve Maliye bölümleri son sıralarda yer almaktadır.

Katılımcıların "Okulu bırakmayı düşündünüz mü?" sorusuna verdikleri yanıtlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. "Katılımcıların Okulu Bırakmayı Düşündünüz mü?" Sorusuna Verdikleri Yanıtların Dağılımı

Okulu bırakmayı düşündünüz mü?	f	%
Evet	1083	33,5
Hayır	2146	66,5
Toplam	3229	100,0

Tablo 4'de yer alan sonuçlara göre katılımcıların %33,5'i okulu bırakmayı düşündüklerini belirtirken, %66,5'i okulu bırakmayı düşünmediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların, okulu bırakmayı düşünüp düşünmediklerine ilişkin soruya verdikleri yanıtların bölümlere göre dağılımı Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. "Katılımcıların Okulu Bırakmayı Düşündünüz mü?" Sorusuna Verdikleri Yanıtların Bölümlere Göre Dağılımı

Bölüm	Okulu Bırakmayı Düşündünüz mü? (%)	
	Evet	Hayır
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu	24,4	75,6
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü	25,9	74,1
Biyoloji Bölümü	28,8	71,2
Çevre Mühendisliği Bölümü	43,9	56,1
Dış Hekimliği Fakültesi	56,0	44,0
Eğitim Fakültesi	26,2	73,8
Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölümü	44,2	55,8
Fizik Bölümü	70,0	30,0

Tablo 5 devam

Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu	36,0	64,0
Gıda Mühendisliği Bölümü	37,3	62,7
Güzel Sanatlar Fakültesi	28,8	71,2
İktisat Bölümü	47,4	52,6
İlahiyat Fakültesi	21,7	78,3
İletişim Fakültesi	33,3	66,7
İşletme Bölümü	43,1	56,9
Kamu Yönetimi Bölümü	36,3	63,7
Kimya Bölümü	54,1	45,9
Makine Mühendisliği Bölümü	37,3	62,7
Maliye Bölümü	25,3	74,7
Matematik Bölümü	36,8	63,2
Mimarlık Bölümü	34,6	65,4
Psikoloji Bölümü	13,0	87,0
Sağlık Yüksek Okulu	27,6	72,4
Sosyoloji Bölümü	34,2	65,8
Tarih Bölümü	31,5	68,5
Tıp Fakültesi	30,0	70,0
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu	30,4	69,6
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	40,2	59,8
Uluslararası İlişkiler Bölümü	24,8	75,2
Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu	31,8	68,2
Yabancı Diller Yüksek Okulu	33,3	66,7
Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi	37,0	63,0

Tablo 5’de görüleceği üzere araştırmaya katılanlardan Fizik, Dış Hekimliği ve Kimya bölümlerde okuyanların oransal olarak yarıdan fazlası okulu bırakmayı düşünmektedir. Araştırmaya katılanlardan İlahiyat, Psikoloji ve Beden Eğitimi bölümlerinde okuyanların okulu bırakma isteği %25’in altındadır.

Tablo 6. Katılımcıların Çalışmak İstedikleri Sektörlere Göre Dağılımı

Hangi sektörde çalışmak istersiniz?	f	%
Kamu sektörü	1833	56,8
Özel sektörü	624	19,3
Kendi işi	772	23,9
<i>Toplam</i>	3229	100,0

Tablo 6’da görülen sonuçlara göre katılımcıların %56,8’i kamuda %19,3’ü özel sektörde çalışmak istediğini ifade ederken %23,9’u kendi işini yapmak isteğini belirtmiştir.

Tablo 7. Katılımcıların alışmak İstedikleri Sektörlere Göre Bölüm Bazında Dağılımı

Bölüm	alışmak İsteyen Sektör (%)		
	Kamu	Özel	Kendi İşi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu	63,4	9,8	26,8
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü	25,9	44,4	29,6
Biyoloji Bölümü	51,9	32,7	15,4
evre Mühendisliği Bölümü	38,6	38,6	22,8
Dış Hekimliği Fakóltesi	52,0	16,0	32,0
Eğitim Fakóltesi	72,8	8,0	19,1
Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölümü	20,8	49,4	29,9
Fizik Bölümü	30,0	40,0	30,0
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu	48,0	16,0	36,0
Gıda Mühendisliği Bölümü	37,3	18,7	44,0
Güzel Sanatlar Fakóltesi	48,1	19,2	32,7
İktisat Bölümü	55,2	20,4	24,3
İlahiyat Fakóltesi	85,5	4,3	10,1
İletişim Fakóltesi	38,1	38,1	23,8
İşletme Bölümü	38,3	28,5	33,2
Kamu Yönetimi Bölümü	71,3	12,1	16,6
Kimya Bölümü	38,8	44,7	16,5
Makine Mühendisliği Bölümü	9,3	50,7	40,0
Maliye Bölümü	59,0	16,9	24,1
Matematik Bölümü	69,7	17,1	13,2
Mimarlık Bölümü	17,3	23,1	59,6
Psikoloji Bölümü	34,8	23,2	42,0
Sağlık Yüksek Okulu	79,3	2,0	18,7
Sosyoloji Bölümü	54,4	25,3	20,3
Tarih Bölümü	82,0	10,1	7,9
Tıp Fakóltesi	90,0	10,0	0
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu	31,9	26,1	42,0
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	76,8	9,8	13,4
Uluslararası İlişkiler Bölümü	57,1	28,6	14,3
Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu	51,4	27,2	21,4
Yabancı Diller Yüksek Okulu	33,3	42,9	23,8
Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakóltesi	43,5	2,2	54,3

Tablo 7'de görüldüğü gibi Tıp, İlahiyat ve Tarih bölümünde okuyan öğrencilerin oransal olarak büyük çoğunluğu kamu sektöründe çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. Makine Mühendisliği, Elektrik-Elektronik Mühendisliği ve Bilgisayar Mühendisliği bölümünde okuyan öğrencilerin

yarıya yakını özel sektörde çalışmak istediklerini ifade etmişlerdir. Mimarlık, Ziraat ve Doğa Bilimlerinde okuyan öğrencilerin oransal olarak yarıdan fazlası kendi işini kurmak istediklerini belirtmiştir.

5.2. Güvenirlilik ve Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Yatay kariyer keşfi, Dikey kariyer keşfi, Kariyer bağlılığı oluşturma, Kariyer bağlılığı ile özdeşleşme, Kariyer şüphesi ve Kariyer esnekliği şeklinde isimlendirilen Mesleki Kimlik Durum Değerlendirmesi (VISA) ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalama değerleri ve güvenirlilik analizi (Cronbach Alpha Katsayıları) sonuçları Tablo 8'de verilmiştir.

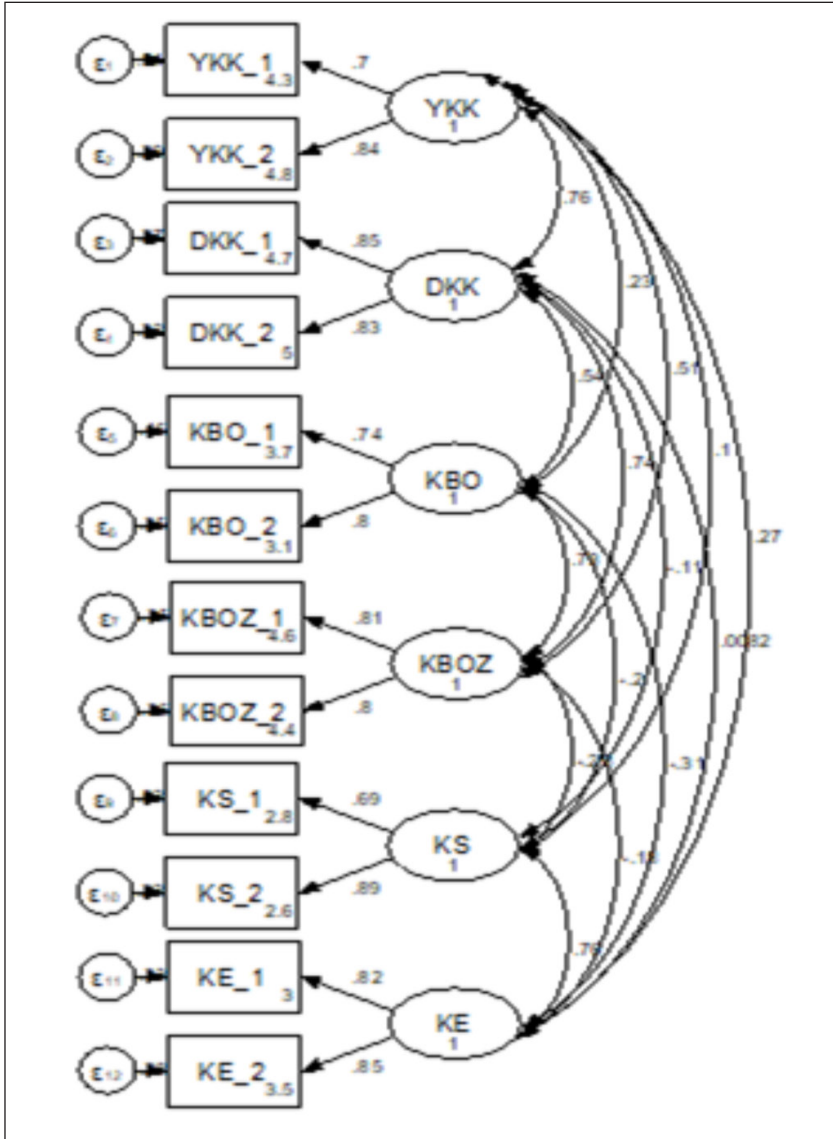
Tablo 8. Ölçeklerin Ortalama ve Cronbach Alpha Değerleri

Ölçekler	İfade sayısı	Ortalama	Cronbach Alpha
Yatay Kariyer Keşfi	5	3,897	0,790
Dikey Kariyer Keşfi	5	4,028	0,836
Kariyer Bağlılığı Oluşturma	5	3,292	0,748
Kariyer Bağlılığı ile Özdeşleşme	5	3,985	0,810
Kariyer Şüphesi	5	2,939	0,796
Kariyer Esnekliği	5	3,202	0,825

Tablo 8'de yer alan sonuçlara göre yatay kariyer keşfi ölçeği ortalama değeri 3.897 ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.790, dikey kariyer keşfi ölçeği ortalama değeri 4.028 ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.836, kariyer bağlılığı oluşturma ölçeği ortalama değeri 3.292 ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.748, kariyer bağlılığı ile özdeşleşme ölçeği ortalama değeri 3.985 ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.810, kariyer şüphesi ölçeği ortalama değeri 2.939 ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.796 ve son olarak kariyer esnekliği ölçeği ortalama değeri 3.202 ve Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı 0.825 olarak elde edilmiştir.

Toplam 30 ifade ve 6 alt ölçek için STATA kullanılarak yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucu Şekil 1'de verilmiştir.

Söz konusu model için elde edilen uyum iyiliği değerleri ise; $\chi^2(39)=278.233$ (0,000), RMSEA 0,044, CFI=0,986, TLI=0,976 ve SRMR=0,024 olarak elde edilmiştir.

Şekil 1. Altı faktörlü Kariyer Ölçeği Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

YKK: Yatay Kariyer Keşfi, **DKK:** Dikey Kariyer Keşfi, **KBO:** Kariyer Bağlılığı Oluşturma, **KBOZ:** Kariyer Bağlılığı İle Özdeşleşme, **KS:** Kariyer Şüphesi, **KE:** Kariyer Esnekliği

5.3. Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Toplam altı boyuttan oluşan Mesleki Kimlik Durum Değerlendirmesi ölçeği alt boyutlarının sınıf, aile geliri ve sektör tercihi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ANOVA testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. ANOVA Testi Sonuçları²

Faktörler	Değişken	F Değeri	Sig.
Yatay Kariyer Keşfi	Sınıf	4,354	0,005
	Aile Geliri	0,575	0,681
	Sektör Tercihi	7,253	0,001
Dikey Kariyer Keşfi	Sınıf	0,375	0,771
	Aile Geliri	0,902	0,462
	Sektör Tercihi	1,139	0,320
Kariyer Bağlılığı Oluşturma	Sınıf	0,658	0,578
	Aile Geliri	0,278	0,893
	Sektör Tercihi	9,864	0,000
Kariyer Bağlılığı ile Özdeşleşme	Sınıf	1,531	0,204
	Aile Geliri	0,744	0,562
	Sektör Tercihi	12,633	0,000
Kariyer Şüphesi	Sınıf	4,769	0,003
	Aile Geliri	3,973	0,003
	Sektör Tercihi	2,926	0,054
Kariyer Esnekliği	Sınıf	3,825	0,010
	Aile Geliri	2,301	0,056
	Sektör Tercihi	9,078	0,000

Tablo 9'da yer alan ANOVA testi sonuçlarına göre yatay kariyer keşfi ölçeğinde katılımcıların okudukları sınıf ($F=4,354$; $p=0,005$) ve çalışmayı tercih ettikleri sektörlere ($F=7,253$; $p=0,001$) göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Yapılan PostHoc testi sonuçlarına göre 4.sınıf öğrencileri 3.sınıf öğrencilerine göre; kendi işinde çalışmayı tercih edenlerin kamu ve özel sektörde çalışmayı tercih edenlere göre daha yüksek ortalama değerlere sahip oldukları belirlenmiştir.

Dikey kariyer keşfi alt ölçeğinde sınıf, aile geliri ve sektör tercihi değişkenlerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmemiştir.

Kariyer bağlılığı oluşturma alt ölçeğinde sektör tercihinin ($F=9,864$; $p=0,000$) göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Yapılan PostHoc testi sonuçlarına göre kariyer bağlılığı oluşturma ölçeğinde kamu sektöründe çalışmayı tercih edenlerin diğer gruplara (özel ve kendi işi) göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu belirlenmiştir.

Kariyer bağlılığı ile özdeşleşme alt ölçeğinde sektör tercihinin ($F=12,633$; $p=0,000$) göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Yapılan PostHoc testi sonuçları göre kariyer bağlılığı ile özdeşleşme ölçeğinde kamu sektöründe çalışmayı tercih edenlerin diğer gruplara (özel ve kendi işi) göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir.

2 Sınıf değişkeninde 5. Sınıflar 3 kişi olduğu için ANOVA testine dahil edilmemiştir. Aile gelir düzeyi sorusunda gözlem sayısının az olması nedeniyle 4001-5000 TL ve 5000 TL üstü gruplar 4001 TL ve üstü olarak birleştirilmiştir

Kariyer şüphesi ölçeğinde sınıf ($F=4,769$; $p=0,003$) ile aile gelirine ($F=3,973$; $p=0,003$) göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Yapılan PostHoc testi sonuçlarına göre kariyer şüphesi ölçeğinde 2 ve 4. Sınıf öğrencilerinin 1. Sınıf öğrencilerine oranla ve aile geliri 1301-2000 TL olanların 4001 TL ve üstü geliri olanlara göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir.

Kariyer esnekliği ölçeğinde sınıf ($F=3,825$; $p=0,010$) ve sektör tercihine ($F=9,078$; $p=0,000$) göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Yapılan PostHoc testi sonuçlarına göre kariyer esnekliği ölçeğinde 1.sınıf öğrencilerinin 4. Sınıf öğrencilerine oranla ve özel sektörde çalışmayı tercih edenler ile kendi işini yapmayı tercih edenlerin kamu sektöründe çalışmayı tercih edenlere göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir.

5.4. t Testi Sonuçları

VISA ölçeği alt boyutlarının katılımcıların cinsiyetleri açısından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 10. Ölçeklerin Cinsiyet Değişkeni Açısından Farklılığının Testi

Faktörler	Cinsiyet	N	Ortalama	t değeri	Sig.
Yatay Kariyer Keşfi	Kadın	1999	3,923	2,370	0,018
	Erkek	1230	3,856		
	Toplam	3229	3,897		
Dikey Kariyer Keşfi	Kadın	1999	4,073	4,079	0,000
	Erkek	1230	3,956		
	Toplam	3229	4,028		
Kariyer Bağlılığı Oluşturma	Kadın	1999	3,316	1,968	0,049
	Erkek	1230	3,254		
	Toplam	3229	3,292		
Kariyer Bağlılığı ile Özdeşleşme	Kadın	1999	4,061	6,754	0,000
	Erkek	1230	3,861		
	Toplam	3229	3,985		
Kariyer Şüphesi	Kadın	1999	2,908	-2,297	0,022
	Erkek	1230	2,990		
	Toplam	3229	2,939		
Kariyer Esnekliği	Kadın	1999	3,186	-1,272	0,203
	Erkek	1230	3,228		
	Toplam	3229	3,202		

Tablo 10'da yer alan sonuçlardan kariyer esnekliği dışındaki tüm alt ölçeklerde kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak %5 hata düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre yatay kariyer keşfi, dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleşme ölçeklerinde kadınların ortalama değerleri istatistiksel olarak anlamlı şekilde erkeklerden daha yüksektir. Kariyer şüphesi ölçeğinde erkeklerin ortalama değerleri ise kadınlardan daha yüksektir.

VISA ölçeği alt boyutlarının katılımcıların okumak istedikleri bölümde okuyup okumamalarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11. Ölçeklerin Katılımcıların Okumak İstedikleri Bölümde Okuyup Okumamalarına Göre Farklılığının Testi Sonuçları

Faktörler	Okumak istediğiniz bölüm de mi okuyorsunuz?	N	Ortalama	t değeri	Sig.
Yatay Kariyer Keşfi	Evet	2175	3,894	-0,324	0,746
	Hayır	1054	3,904		
	Toplam	3229	3,897		
Dikey Kariyer Keşfi	Evet	2175	4,085	6,070	0,000
	Hayır	1054	3,911		
	Toplam	3229	4,028		
Kariyer Bağlılığı Oluşturma	Evet	2175	3,411	11,514	0,000
	Hayır	1054	3,047		
	Toplam	3229	3,292		
Kariyer Bağlılığı ile Özdeşleşme	Evet	2175	4,124	14,613	0,000
	Hayır	1054	3,697		
	Toplam	3229	3,985		
Kariyer Şüphesi	Evet	2175	2,768	-14,668	0,000
	Hayır	1054	3,292		
	Toplam	3229	2,939		
Kariyer Esnekliği	Evet	2175	3,055	-13,649	0,000
	Hayır	1054	3,505		
	Toplam	3229	3,202		

Tablo 11’de yer alan sonuçlardan yatay kariyer keşfi dışındaki tüm ölçeklerde okumak istedikleri bölümde okuyanlar ile okumayanlar arasında istatistiksel olarak %1 hata düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre okumak isteği bölümde okuyan katılımcılar dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleşme ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahipken, okumak istediği bölümde okumayan katılımcılar kariyer şüphesi ve kariyer esnekliği ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahiptir.

Katılımcıların “Okulu bırakmayı düşündünüz mü?” sorusuna verdikleri yanıtlar kapsamında alt boyutlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Ölçeklerin Katılımcıların Okulu Bırakmayı İsteyip İstememelerine Göre Farklılığının Testi

Faktörler	Okulu bırakmayı düşündünüz mü?	N	Ortalama	t değeri	Sig.
Yatay Kariyer Keşfi	Evet	1083	3,881	-0,880	0,379
	Hayır	2146	3,906		
	Toplam	3229	3,897		
Dikey Kariyer Keşfi	Evet	1083	3,921	-5,636	0,000
	Hayır	2146	4,082		
	Toplam	3229	4,028		
Kariyer Bağlılığı Oluşturma	Evet	1083	3,113	-8,544	0,000
	Hayır	2146	3,383		
	Toplam	3229	3,292		
Kariyer Bağlılığı ile Özdeşleşme	Evet	1083	3,763	-11,011	0,000
	Hayır	2146	4,097		
	Toplam	3229	3,985		
Kariyer Şüphesi	Evet	1083	3,218	11,674	0,000
	Hayır	2146	2,798		
	Toplam	3229	2,939		
Kariyer Esnekliği	Evet	1083	3,431	10,433	0,000
	Hayır	2146	3,086		
	Toplam	3229	3,202		

Katılımcıların okulu bırakmayı isteyip istememelerine göre yatay kariyer keşfi dışındaki tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak %1 hata düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre okulu bırakma isteği olmayan katılımcılar dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleşme alt boyutlarında daha yüksek ortalama değerlere sahipken, okulu bırakmak isteyen katılımcılar kariyer şüphesi ve kariyer esnekliği ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahiptir (Tablo 12).

Okumak istediği bölümde okuyan katılımcıların okulu bırakmayı düşündünüz mü? sorusuna verdikleri yanıtların VISA alt boyutları açısından t testi sonuçları Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13’de yer alan sonuçlara göre okumak istediği bölümde okuyan katılımcıların “Okulu bırakmayı düşündünüz mü” sorusuna verdikleri yanıtlar açısından yatay kariyer keşfi dışındaki tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak %1 hata düzeyinde anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre okulu bırakma isteği olmayan katılımcılar dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleşme alt boyutlarında daha yüksek ortalama değere sahipken, okulu bırakmak isteyen katılımcılar kariyer şüphesi ve kariyer esnekliği ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahiptir.

Tablo 13. Okumak İstedığı Bölümde Okuyan Katılımcıların “Okulu Bırakmayı Düşündünüz mü” Sorusuna Verdikleri Yanıtlar Bakımından VISA Ölçeğine Göre Değerlendirme Farklılığının Testi Sonuçları

Faktörler	Okulu bırakmayı düşündünüz mü?	N	Ortalama	t değeri	Sig.
Yatay Kariyer Keşfi	Evet	505	3,837	-1,936	0,053
	Hayır	1670	3,912		
	Toplam	2175	3,894		
Dikey Kariyer Keşfi	Evet	505	3,964	-4,140	0,000
	Hayır	1670	4,122		
	Toplam	2175	4,085		
Kariyer Bağlılığı Oluşturma	Evet	505	3,220	-5,953	0,000
	Hayır	1670	3,469		
	Toplam	2175	3,411		
Kariyer Bağlılığı ile Özdeşleşme	Evet	505	3,918	-6,746	0,000
	Hayır	1670	4,187		
	Toplam	2175	4,124		
Kariyer Şüphesi	Evet	505	3,000	6,228	0,000
	Hayır	1670	2,698		
	Toplam	2175	2,768		
Kariyer Esnekliği	Evet	505	3,225	4,943	0,000
	Hayır	1670	3,004		
	Toplam	2175	3,055		

6. Sonuç

Bu çalışma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin Mesleki Kimlik Durumu Değerlendirmesi ölçeğinin üç ana boyutu olan kariyer keşfi, kariyer bağı oluşturma ve kariyer esnekliği konularında nasıl bir görünüme sahip olduklarını belirlemeyi ve bunu belirlerken demografik özellikler, okudukları bölüm, istedikleri bölümde okuyup okuyamama durumu, okulu bırakmak isteyip istemedikleri, okul bitince çalışmak istedikleri sektör açısından durum tespiti yapmayı amaçlamıştır. Bu çalışmaya 3229 öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan elde edilen bilgiler değerlendirilerek, katılımcıların aile eğitim düzeyi ve gelir düzeyi üzerinden genel bir sosyo-ekonomik durum tespiti yapılabilir. Katılımcıların anne ve babalarının eğitim düzeyleri incelendiğinde, okur yazar olmayanlar ve ilköğretim düzeyine kadar eğitim almış olanların toplam oranları annelerde %78,5 ve babalarda %59'dur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %89,2'sinin gelir düzeyi 4.000 TL'nin altındadır. 2017 Ocak ayı verilerine göre dört kişilik bir ailenin yoksulluk sınırı 4.818 TL dir. (<http://www.turkis.org.tr/OCAK-2017-ACLİK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d1371>). Bu durum AİBÜ öğrencilerinin aile gelirinin alt gelir grubunda olduğunu göstermektedir. Kariyer şüphesi ölçeğinde aile gelirine göre gruplara arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Kariyer şüphesi ölçeğinde aile geliri 1301-2000 TL olanların 4001 TL ve üstü geliri olanlara göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Bu durum ailenin gelir düzeyi düştükçe kariyer şüphesinin arttığını göstermektedir. Günümüz

sosyokültürel dinamiklerinde, genç yetişkinler, geçmişe oranla daha fazla alternatif içerisinden özgürce seçim yapabilme olanağına sahiptir (Cote, 1996). Bu bağlamda kendi kimlik gelişimleri ve gelecekleri üzerinde daha aktif bir rol üstlenebilmektedir. Bununla birlikte, alternatiflerin artması aynı zamanda bu alternatiflerin çokluğu özellikle ekonomik kaynaklara yeterli düzeyde sahip olan bireylerde karar verme sürecinin uzaması ya da geciktirilmesi sonucunu da beraberinde getirebilmektedir (Schwartz ve ark., 2005). Daha az avantajlı ailelerden gelen gençler de ise alternatifler daha sınırlı olabilir bu da kimlik keşfine ilişkin daha sınırlı bir bakış açısını doğurabilir (Galambos ve Martinez, 2007).

Katılımcıların %67,4'lük kısmı okumak istedikleri bölümde okuduklarını belirtirken %32,6'lık kısmı okumak istemediği bölümde okuduğunu belirtmiştir. "Okumak istediğiniz bölümde mi okuyorsunuz" sorusuna "evet" cevabını veren katılımcıların, verdikleri yanıtların bölümlere göre dağılımı incelendiğinde, ilk sıralarda sırasıyla Beden Eğitimi, Psikoloji, İlahiyat, Tıp, Elektrik Elektronik Mühendisliği bölümleri yer alırken, Uygulamalı Bilimler, İletişim, İşletme, İktisat ve Maliye bölümleri son sıralarda yer almaktadır. Bu durum günümüz koşullarında iş bulma olanakları açısından daha avantajlı olarak görülen eğitim alanlarına olan yönelimle ilişkilendirilebilir.

Kariyer bağlılığı oluşturma alt ölçeğinde sektör tercihine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür. Kariyer bağlılığı oluşturma ölçeğinde kamu sektöründe çalışmayı tercih edenlerin diğer gruplara (özel ve kendi işi) göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir.

Kariyer bağlılığı ile özdeşleşme alt ölçeği sektör tercihine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık belirlenmiştir. Kariyer bağlılığı ile özdeşleşme ölçeğinde kamu sektöründe çalışmayı tercih edenlerin diğer gruplara (özel ve kendi işi) göre daha yüksek ortalama değere sahip olduğu görülmektedir. Kamu sektöründe yer alan iş alanlarının özel sektör iş alanlarına göre daha net, belirsizlikten uzak ve süreklilik arz eden bir bakış açısıyla değerlendirilmesi bu duruma katkı sağlıyor olabilir.

Yatay kariyer keşfi dışındaki tüm ölçeklerde okumak istedikleri bölümde okuyanlar ile okumayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre okumak isteği bölümde okuyan katılımcılar dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleşme ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahipken, okumak istediği bölümde okumayan katılımcılar kariyer şüphesi ve kariyer esnekliği ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahiptir. Katılımcıların okulu bırakmayı isteyip istememelerine göre yatay kariyer keşfi dışındaki tüm alt boyutlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre okulu bırakma isteği olmayan katılımcılar dikey kariyer keşfi, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleşme alt boyutlarında daha yüksek ortalama değerlere sahipken, okulu bırakmak isteyen katılımcılar kariyer şüphesi ve kariyer esnekliği ölçeklerinde daha yüksek ortalama değerlere sahiptir. Bu bağlamda okumak istediği bölümde olan ve okulu bırakma isteği olmayan katılımcıların seçmiş oldukları alana odaklanarak kendi yetenek, ilgi ve becerileriyle uyumlu kariyer alanlarını araştırdığı, kariyer alanlarına nasıl sahip olabileceği ve kendi planları ile bu kariyer alanları arasında eşleştirme yaptığı, kendine en uygun kariyerin ne olduğunu bildiği inancıyla belli bir kariyer yoluna odaklandığı, seçmiş oldukları kariyer alanını kendi değerleri ve hedefleri ile uyumlu olarak algıladıklarını söylemek mümkündür. Okulu bırakmayı düşünen katılımcıların ise, kariyer seçimleriyle ilgili kararsız oldukları ve gelecekteki kariyer değişikliklerine daha açık oldukları söylenebilir. Gianakos (1999)'un da belirttiği gibi kariyer konusunda netliğin sağlanmamış olması henüz bir kariyer bağlılığının oluşmadığının da bir göstergesidir.

Kariyer esnekliği dışındaki tüm ölçeklerde kadın ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre yatay kariyer, dikey kariyer, kariyer bağlılığı oluşturma ve kariyer bağlılığı ile özdeşleme ölçeklerinde kadınların ortalama değerleri istatistiksel olarak anlamlı şekilde erkeklerden daha yüksektir. Kariyer şüphesi ölçeğinde erkeklerin ortalama değerleri ise kadınlardan daha yüksektir.

Genel itibariyle değerlendirilecek olursa; bu çalışma katılımcıların mesleki kimlik durum değerlendirmesine ilişkin bir durum tespiti yapmaktadır. Dolayısıyla bireysel farklılıkları inceleme olanağı sunmamaktadır. İleriki çalışmalarda öğrencilerin okulu bırakma isteklerinin nedenleri, çalışmak istedikleri sektörü seçerken hangi kriterleri dikkate aldıkları, kariyer ve mesleki kimlik durum değerlendirmesini yaparken nerelerden yararlandıkları daha kapsamlı bir şekilde inceleyebilmek için nitel/nicel çalışmalar yapılması bu konuda daha geniş bir perspektif sağlayacaktır.

Kaynakça

- Anthis, K. (2014). Hope, will, purpose, competence, and fidelity: Ego strengths as predictors of career identity. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 14(2), 153-162. doi:10.1080/15283488.2014.892001
- Cote, J. E. (1996). Sociological perspectives on identity formation: The culture-identity link and identity capital. *Journal of Adolescence*, 19, 417-428. doi:10.1006/jado.1996.0040
- Cote, J. E., & Schwartz, S. J. (2002). Comparing psychological and sociological approaches to identity: Identity status, identity capital, and the individualization process. *Journal of Adolescence*, 25, 571-586. doi:10.1006/Jado.2002.0511
- Erikson, E. H. (1959). *Identity and the life cycle*. New York: International Universities Press
- Galambos, N. L., & Martinez, M. L. (2007). Poised for emerging adulthood in latin america: A pleasure for the privileged. *Child Development Perspectives*, 1(2), 109-114. doi:10.1111/j.1750-8606.2007.00024.x
- Gianakos, I. (1999). Patterns of career choice and career decision-making self-efficacy. *Journal of Vocational Behavior*, 54(2), 244-258. doi:10.1006/jvbe.1998.1668
- Heslin, P. A. (2005). Conceptualizing and evaluating career success. *Journal of Organizational Behavior*, 26, 113-136. doi:10.1002/Job.270
- Hirschi, A. (2011). Relation of vocational identity statuses to interest structure among swiss adolescents. *Journal of Career Development*, 38(5), 390-407. doi:10.1177/0894845310378665
- Holland, J. L. (1997). *Making Vocational Choice, A Theory of Vocational Personalities and Work Environments* (3rd ed.). Florida: Psychological Assessment Resources.
- Luyckx, K., Duriez, B., Klimstra, T. A., & De Witte, H. (2010). Identity statuses in young adult employees: Prospective relations with work engagement and burnout. *Journal Vocational Behavior*, 77(3), 339-349. doi:10.1016/j.jvb.2010.06.002
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Goossens, L., & W.B.L., M. (2011). Processes of personal identity formation and evaluation. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research: Structure and processes* (pp. 77-98). New York: Springer.
- Marcia, J. E. (1966). Development and alidation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 551-558.
- Marhuenda, F., Martínez, I., & Navas, A. (2004). Conflicting vocational identities and careers in the sector of tourism *Career Development International*, 9(3), 222-244. doi:10.1108/13620430410535832
- Nauta, M. M., & Kahn, J. H. (2007). Identity status, consistency and differentiation of interests, and career decision self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 15(1), 55-65. doi:10.1177/1069072705283786

- Ng, T. W. H., & Feldman, D. C. (2009). Personality, social relationships, and vocational indecision among college students the mediating effects of identity construction. *Career Development International, 14*(4), 309-332. doi:10.1108/13620430910979826
- Pizzolato, J. E. (2007). Impossible selves investigating students' persistence decisions when their career-possible selves border on impossible. *Journal of Career Development, 33*(3), 201-223. doi:10.1177/0894845306296644
- Porfeli, E. J., Lee, B., Vondracek, F. W., & Weigold, I. K. (2011). A multi-dimensional measure of vocational identity status. *Journal of Adolescence, 34*(5), 853-871. doi:10.1016/j.adolescence.2011.02.001
- Robitschek, C., & Cook, S. W. (1999). The influence of personal growth initiative and coping styles on career exploration and vocational identity. *Journal of Vocational Behavior, 54*(1), 127-141. doi:10.1006/jvbe.1998.1650
- Schwartz, S. J., Cote, J. E., & Arnett, J. J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth & Society, 37*(2), 201-229. doi:10.1177/0044118x05275965
- Sestito, L. A., Sica, L. S., Ragozini, G., Porfeli, E., Weisblat, G., & Di Palma, T. (2015). Vocational and overall identity: A person-centered approach in Italian university students. *Journal of Vocational Behavior, 91*, 157-169. doi:10.1016/j.jvb.2015.10.001
- Skorikov, V., & Vondracek, F. W. (1998). Vocational identity development: Its relationship to other identity domains and to overall identity development *Journal of Career Assessment, 6*(1), 13-35.
- Smitina, A. (2010). *The link between vocational identity, study choice motivation and satisfaction with studies* Paper presented at the Procedia Social and Behavioral Sciences.
- Stringer, K. J., & Kerpelman, J. L. (2010). Career identity development in college students: Decision making, parental support, and work experience. *Identity: An International Journal of Theory and Research, 10*(3), 181-200. doi:10.1080/15283488.2010.496102
- Super, D. E. (1957). *The psychology of careers: An introduction to vocational development*. New York, NY: Harper&Row.
- Tanova, C., Karataş Özkan, M., & İnal, G. (2008). The process of choosing a management career. *Career Development International, 13*(4), 291-305. doi:10.1108/13620430810880790
- TDK. (Ed.) (2005) (10 ed.). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Urbanaviciute, I., Pociute, B., Kairys, A., & Linauskaite, A. (2016). Perceived career barriers and vocational outcomes among university undergraduates: Exploring mediation and moderation effects. *Journal of Vocational Behavior, 92*, 12-21. doi:10.1016/j.jvb.2015.11.001

EKLER**Ek 1: Katılımcıların Bölümlere Dağılımları**

Bölüm	N	%
Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu	82	2,5
Bilgisayar Mühendisliği Bölümü	27	,8
Biyoloji Bölümü	52	1,6
Çevre Mühendisliği Bölümü	57	1,8
Diş Hekimliği Fakültesi	25	,8
Eğitim Fakültesi	523	16,2
Elektrik ve Elektronik Mühendisliği Bölümü	77	2,4
Fizik Bölümü	10	,3
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksek Okulu	75	2,3
Gıda Mühendisliği Bölümü	75	2,3
Güzel Sanatlar Fakültesi	52	1,6
İktisat Bölümü	230	7,1
İlahiyat Fakültesi	138	4,3
İletişim Fakültesi	21	,7
İşletme Bölümü	253	7,8
Kamu Yönetimi Bölümü	157	4,9
Kimya Bölümü	85	2,6
Makine Mühendisliği Bölümü	75	2,3
Maliye Bölümü	83	2,6
Matematik Bölümü	76	2,4
Mimarlık Bölümü	52	1,6
Psikoloji Bölümü	69	2,1
Sağlık Yüksek Okulu	203	6,3
Sosyoloji Bölümü	79	2,4
Tarih Bölümü	89	2,8
Tıp Fakültesi	10	,3
Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu	69	2,1
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü	112	3,5
Uluslararası İlişkiler Bölümü	133	4,1
Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu	173	5,4
Yabancı Diller Yüksek Okulu	21	,7
Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi	46	1,4
<i>Toplam</i>	<i>3229</i>	<i>100,0</i>